

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.40>

УДК 339.9

Л. І. Долгова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнес технологій,

Національний авіаційний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9917-7065>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

L. Dolgova,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics and
Business Technologies, National Aviation University*

CURRENT PROBLEMS OF INTERNATIONAL TRADE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

У статті представлено комплексний огляд міжнародного торговельного середовища України. Висвітлено сучасний стан, значущі виклики та перспективні шляхи для майбутнього зростання. Міжнародна торгівля в Україні знаходиться у складному та мінливому середовищі. Встановлено, що військові дії з росією призвели до руйнування критично важливої інфраструктури, перекриття традиційних експортних маршрутів та значної економічної невизначеності. Визначено ключові виклики, до яких належать: руйнівний вплив війни, зміна ланцюгів постачання, торговельні бар'єри,

надмірна залежність від експорту сировинних товарів, гуманітарна криза, потреби у відновленні, бюрократична неефективність, екологічні ризики. Зазначено, що українські підприємства, які прагнуть процвітати в динамічному середовищі, зіштовхуються з проблемою зміни своїх стратегій для успішного функціонування в складних умовах міжнародної торгівлі та інвестицій. Сформульовані основні можливості для України: інвестиції в логістичну інфраструктуру, диверсифікація експортних ринків, збільшення експорту високотехнологічної продукції, поглиблення співпраці з ЄС, сприяння цифровій торгівлі, антикорупційні механізми, розвиток зеленої індустрії.

The article presented a comprehensive overview of Ukraine's international trade environment. The current situation is analyzed, significant challenges and promising paths for future growth are highlighted. International trade in Ukraine is in a complex and changing environment. It is established that military actions with Russia have led to the destruction of critical infrastructure, the closure of traditional export routes and significant economic uncertainty. The key challenges have been identified, including the devastating impact of war, changes in supply chains, trade barriers, overdependence on commodity exports, humanitarian crisis, reconstruction needs, bureaucratic inefficiency, and environmental risks. It is emphasized that Ukrainian enterprises seeking to thrive in a dynamic environment face the challenge of adapting their strategies to effectively navigate the complexities of international trade and investment. The war has become a catalyst for innovation in logistics and manufacturing. Businesses have adapted supply chains and identified alternative trade routes, demonstrating their ability to be flexible. Using these adaptations in wartime can help create a more resilient trade infrastructure in the future.

The main opportunities for Ukraine are formulated: investment in logistics infrastructure, diversification of export markets, increase in exports of high-tech products, deepening cooperation with the EU, promotion of digital trade, anti-corruption mechanisms, and development of the green industry.

It is concluded that by seizing these opportunities, Ukraine can significantly improve its international trade status. Strategic investments in infrastructure, continued economic reforms, diversification of export markets, new products and services, access to new markets, logistics solutions, cooperation with international partners, and focus on high-growth sectors such as IT and renewable energy will be crucial. These efforts will not only increase exports, but also create a more resilient and diversified economy that can compete in the global marketplace.

Ключові слова: міжнародна торгівля, експорт, імпорт, економічне зростання, торговельні виклики.

Keywords: foreign trade, export, import, economic growth, trade challenges.

Постановка проблеми. Зовнішня торгівля є головною рушійною силою світової економіки і має величезний вплив на економічне зростання, геополітику та суспільний добробут. У сучасну епоху міжнародної торгівлі існує суміш складних питань, які потребують ретельного наукового дослідження. Вивчення проблем сучасної зовнішньої торгівлі є актуальним, оскільки вони безпосередньо впливають на всі сфери життя суспільства. Вирішення цих питань має вирішальне значення для підтримки економічного процвітання, підвищення добробуту та зміцнення позицій України на міжнародній арені. Торговельні виклики сьогодення мають важливе значення для формування політики, спрямованої на підвищення економічної ефективності, конкурентоспроможності та пом'якшення потенційних ризиків економічної нестабільності. Сучасна світова економіка значно залежить від зовнішньої торгівлі, яка сприяє економічному зростанню, зміцнює міжнародні зв'язки і забезпечує добробут суспільства. Міжнародна торгівля – це складний бізнес, який потребує багатьох наукових досліджень для глибшого розуміння усіх процесів та пошуку ефективного вирішення проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова торговельна система зазнає значних трансформацій внаслідок комплексу взаємопов'язаних факторів

таких, як: пандемія COVID-19, геополітичні напруження, структурні зрушення в глобальній економіці та стрімкий розвиток цифрових технологій. Ці динамічні зміни спонукають дослідників та експертів до поглибленого вивчення нових трендів та проблем, що впливають на міжнародну торгівлю.

Вплив зовнішньоторговельної політики на економічне зростання в різних економічних фазах: стабільності, кризи та посткризового відновлення вивчають Н. Тельнова, О. Колодізєв, М. Петченко, О. Якушев, Н. Шульга, В. Кочетков. На основі нечітких нейронних мереж для аналізу просторових даних автори визначають ключові принципи зовнішньоторговельних стратегій, спрямованих на сприяння економічному зростанню [1].

Л. Григорова-Беренда та К. Каверіна провели комплексне дослідження теоретичних та практичних аспектів реалізації торговельної політики ЄС, а також проаналізували сучасний стан зовнішньої торгівлі союзу [2].

Здатність компаній інтегрувати ІТ-ресурси та знання для досягнення стратегічних цілей у міжнародній електронній торгівлі позитивно впливає на їх фінансові результати. Дослідження підкреслюють важливість маркетингових і операційних можливостей для досягнення успіху в міжнародній торгівлі [3].

Політичні ризики в різних країнах мають значний вплив на діяльність компаній. Дослідження виявляють, що компанії можуть використовувати як контрольні, так і гнучкі механізми для управління політичними ризиками, включаючи встановлення довірчих відносин з місцевими урядами та отримання гарантій оплати від фінансових інститутів [4].

Ф. Судирджо займається вивченням маркетингових стратегій у підвищенні конкурентоспроможності продукції на світовому ринку через трансформацію споживчих моделей та маркетингового середовища внаслідок впливу технологічного прогресу, глобалізації та доступу до Інтернету [5].

У статті К. Кабілі, Ф. Вігонте і М. Абанте зроблено спробу висвітлити численні складнощі, дилеми та перспективи, породжені взаємозалежним зв'язком між глобалізацією та міжнародною торгівлею [6].

У роботі М. Ковбатюк, Г. Ковбатюк, В. Шкляр пропонується нова модель оцінки товарного експорту України до світових інтеграційних об'єднань на основі методу постійної частки ринку, яка дозволяє проводити динамічний аналіз змін в товарному експорті та враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на експортні потоки [7].

Зважаючи на унікальні виклики та можливості, з якими стикається Україна в контексті міжнародної торгівлі, крім загальних тем, існує низка невивчених аспектів, які мають особливе значення для країни.

Метою даного дослідження є надати аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі України, виявити критичні виклики та запропонувати потенційні можливості для формування стратегій, спрямованих на посилення позицій України на світовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна торгівля України наразі переживає період глибокої трансформації. Триваюча війна з Росією суттєво порушила традиційні торговельні моделі, що вимагає стратегічної переорієнтації торговельних потоків та зосередження уваги на підвищенні стійкості до зовнішніх впливів. Наразі Україна стикається з низкою взаємопов'язаних викликів, які перешкоджають її просуванню до стабільності, економічного розвитку та євроатлантичної інтеграції (рис. 1).

Безпосередній вплив війни на зовнішню торгівлю спричинили порушення торговельних шляхів та логістики; пошкодження інфраструктури та виробничих потужностей; зміна обсягів та структури експорту та імпорту; ризики безпеки та проблеми зі страхуванням; труднощі з фінансуванням та доступом до кредитів; обмеження доступу до ринків та торговельні бар'єри тощо.

Однією з найгостріших проблем, з якими зіштовхнулася Україна, стало порушення ланцюжків постачань. Бойові дії спричинили масштабні руйнування інфраструктури, порушили ланцюги постачання та призвели до різкого спаду економічної активності, що викликало значні економічні труднощі. Багато

українських автомобільних доріг, залізниць, портів та митних об'єктів пошкоджені та потребують модернізації.

Аналіз динаміки зниження за видами транспорту демонструє критичну ситуацію: падіння перевезень автомобільним транспортом на 19,7% порівняно з довоєнним періодом; обсяги перевезень залізничним транспортом скоротилися на 43,7%; на річковому та авіаційному транспорті відбулося зниження на 90% [8].

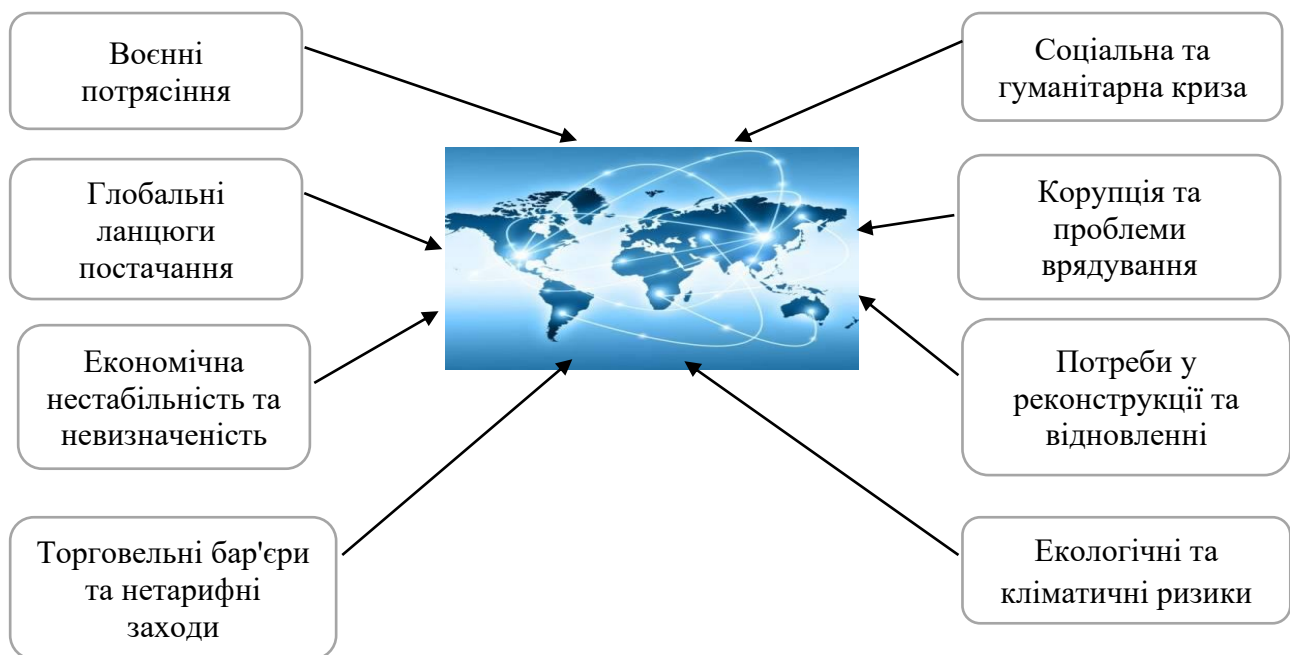

Рис. 1. Виклики для міжнародної торгівлі України

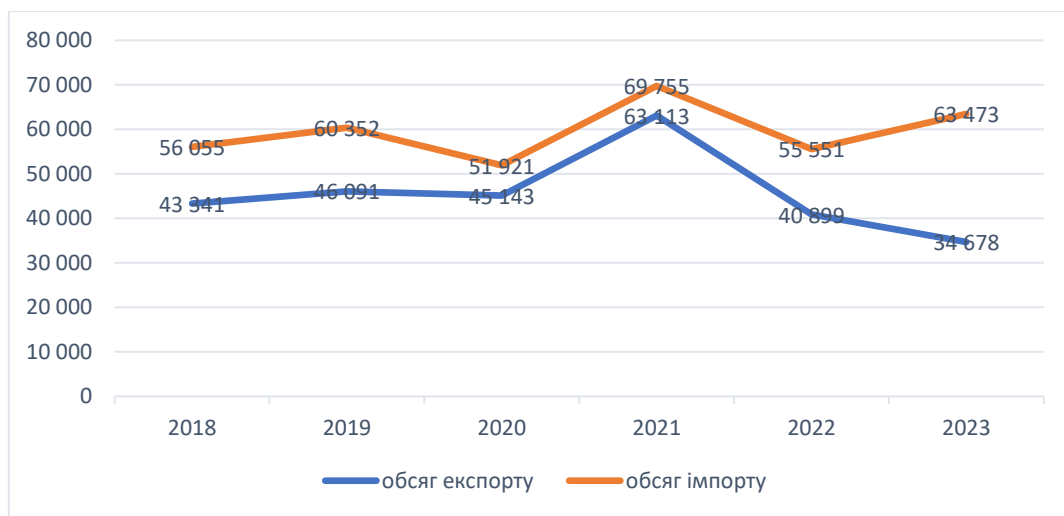
Джерело: побудовано автором самостійно

Війна завдала значної шкоди торговельній інфраструктурі України, зокрема транспортним мережам, що мають вирішальне значення для експорту сільськогосподарської продукції, яка є основою економіки. Це змінило усталені торговельні маршрути, ускладнило доступ до традиційних ринків та вимагає швидкої диверсифікації торговельних партнерів та експортних ринків.

Залежність України від обмеженої кількості ринків та експортних товарів підвищує її торговельну вразливість. Структура експорту України залишається значною мірою сконцентрованою на кількох секторах, зокрема сільському

господарстві та металургії, і значною мірою залежить від таких ринків, як Європейський Союз та Китай. Така залежність робить Україну вразливою до економічних зрушень, торговельної політики та коливань попиту в цих регіонах та обмежує прибутки. Диверсифікація в бік готової продукції з вищою доданою вартістю є стратегічною можливістю для довгострокового зростання.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році стало значним шоком для української економіки, що призвело до руйнування виробничих потужностей, блокування портів та різкого скорочення експортно-імпортних операцій (рис. 2).

**Рис. 2. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України
за 2018-2023 роки, млн дол. США**

Джерело: побудовано на основі [9]

Як видно з рис. 2, обсяг експорту почав зростати у 2019 році та значно зріс у 2021 році, а потім протягом наступних років суттєво знизився. У той же період найбільшого значення досягли обсяги імпорту. 2021 рік характеризувався поступовим відновленням світової економіки після пандемії COVID-19 та зростанням світового попиту на товари та послуги. Важливо підкреслити, що протягом 2018-2023 років імпорт товарів та послуг в Україні суттєво перевищував експорт, що призвело до формування стійкого негативного торгового балансу.

Існування торговельних бар'єрів та нетарифних заходів перешкоджає безперешкодному руху торговельних потоків. Складні митні процедури, технічні стандарти та вимоги до сертифікації можуть затримувати поставки та збільшувати витрати. Крім того, нетарифні бар'єри такі, як квоти та обмеження на імпорт, ще більше ускладнюють торгівлю, спричиняючи значні труднощі для українських експортерів, обмежуючи їхню конкурентоспроможність та доступ до міжнародних ринків.

Економічна нестабільність, що характеризується коливаннями валютних курсів та високим рівнем боргу, підриває торговельні перспективи України. Крім того, значний борговий тягар України обмежує її фінансову гнучкість, обмежуючи можливості інвестувати в інфраструктуру, що сприяє розвитку торгівлі. Економічна невизначеність призводить до зниження довіри інвесторів та ускладнює торговельні переговори, оскільки партнери прагнуть стабільного та передбачуваного економічного середовища. Інфляція воєнного часу та дефіцит ресурсів призвели до зростання виробничих витрат, підриваючи конкурентоспроможність України на світовому ринку. Подолання цього тиску витрат є життєво важливим для підтримки життєздатності експорту.

У результаті збройного насильства мільйони українців були змушені покинути свої домівки, що спричинило гуманітарну кризу та створило величезне навантаження на соціальні служби та інфраструктуру. Надання адекватної гуманітарної допомоги, включаючи продовольство, житло, охорону здоров'я та захист, залишається пріоритетом для країни та міжнародної спільноти.

Масштаби відбудови після війни є величезними і потребують значних фінансових ресурсів та ефективного управління для відновлення критично важливої інфраструктури та економічної життєздатності.

Недосконалість нормативно-правової бази та стійка корупція створюють значні проблеми для міжнародної торгівлі. Корупція є постійною проблемою, яка впливає на всі рівні бізнесу та торгівлі, незважаючи на нещодавні реформи. Складні та часто непрозорі регуляторні процедури збільшують витрати та час

на ведення бізнесу. Ці фактори стримують прямі іноземні інвестиції та ускладнюють конкуренцію українського бізнесу з міжнародними компаніями на рівних умовах, знижуючи ділову активність та надійність торгівлі. Корупція заважає розвитку економіки, підриває суспільну довіру та обмежує можливості України отримувати іноземні інвестиції. Незважаючи на впровадження дієвих антикорупційних заходів та зміцнення управлінських структур, роботи ще багато. Оптимізація торговельних процедур та боротьба з корупцією мають вирішальне значення для створення більш привабливого торговельного середовища.

На торгівлю в Україні впливають екологічні та кліматичні ризики, створюючи нові виклики. Наслідки зміни клімату такі, як екстремальні погодні явища, та забруднення територій внаслідок військових дій, значно шкодять аграрному виробництву, яке є ключовим експортним сектором для України. Погіршення стану довкілля та виснаження ресурсів теж створюють довгострокові виклики для сталого розвитку. Основні експортні товари України знаходяться під загрозою тимчасового припинення постачання через невизначеність, спричинену екологічними ризиками.

Таким чином, можна підсумувати, що війна росії проти України спричинила найбільші зрушення в економічній структурі нашої держави, одним з яких стало зменшення частки промислової продукції в експорті. Продовження війни створює беззаперечні виклики для міжнародної торгівлі в Україні. Однак, при більш ґрунтовному дослідженні можна виявити не менш переконливі аргументи на користь існування значного потенціалу для зростання, зокрема ключові фактори, які позиціонують Україну як стратегічно привабливу країну для розширення міжнародної торгівлі, а саме:

- 1) Україна знаходиться на перетині основних торговельних шляхів між Європою та Азією, тому є основним транзитним напрямком, що надає їй значні логістичні та транзитні переваги. Доступ країни до Чорного моря ще більше посилює її стратегічне значення для морської торгівлі. Модернізація транспортних мереж і логістичної інфраструктури, особливо в районах, які

постраждали від війни, має вирішальне значення для впорядкування торговельних потоків і підвищення ролі транспортних мереж у глобальних ланцюгах постачань.

2) Завдяки родючим землям і сприятливим кліматичним умовам українська аграрна продукція є конкурентоспроможною на виробничій та експортній арені. Україна є одним з провідних світових виробників та експортерів зернових та олійних культур. Стратегічна переорієнтація на виробництво та експорт переробленої сільськогосподарської продукції та промислових товарів може значно збільшити вартість експорту та зменшити залежність від сировини. Цього можна досягти, стимулюючи інновації у високотоварних секторах та інвестуючи в переробні потужності з високою доданою вартістю.

Високотехнологічний експорт має вирішальне значення для зростання, що вказує на те, що торговельна політика повинна адаптуватися до макроекономічних умов, щоб бути ефективною [1].

3) У сучасному світі технологічні інновації стають дедалі важливішим елементом міжнародної торгівлі, змінюючи способи ведення бізнесу та взаємодії країн, включаючи цифровізацію торгівлі, автоматизацію та роботизацію процесів, інфраструктуру та підтримку технологічних інновацій і дотримання технічних стандартів. Впровадження інноваційних цифрових рішень спрощує митні процедури та значно підвищує ефективність торгівлі. Оптимізація торговельних процесів зменшує витрати, пов'язані з міжнародною торгівлею та підвищує загальну конкурентоспроможність України на світовому ринку. Український ІТ-сектор пропонує значні можливості для зростання експорту послуг з високою доданою вартістю; сприяння експорту ІТ та послуг може залучити іноземні інвестиції, створити високооплачувані робочі місця та диверсифікувати експортну базу України за межами традиційних галузей. Успіх у цифровому світі залежить від поєднання сприятливої політики, доступу до новітніх технологій та готовності до постійного оновлення та адаптації.

3) Існуючі та потенційні торговельні угоди відкривають нові ринки та зменшують бар'єри для українського експорту. Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Європейським Союзом вже розширила доступ до ринків для українських товарів та послуг. Поточні переговори щодо укладення торговельних угод з іншими регіонами можуть: збільшити ринкові можливості, сприяти збільшенню експорту та поглибити інтеграцію України у світові торговельні мережі.

Двосторонні міжнародні угоди, тарифні та нетарифні методи регулювання, зниження частки ЄС у світовій торгівлі, динаміка експорту та імпорту є ключовими факторами, що впливають на майбутні тенденції в торговельній політиці Європейського Союзу [2, с. 9].

На тлі економічних труднощів та безпекових викликів вкрай важливо зберегти суспільну підтримку європейської та трансатлантичної інтеграції України. Вирішення цих взаємопов'язаних питань потребує комплексного та скоординованого підходу за участі українського уряду, міжнародних партнерів та громадянського суспільства.

Подальша інтеграція з ЄС та поглиблення промислового співробітництва з європейськими партнерами, а також США та іншими країнами дозволить українським підприємствам модернізувати виробництво, підвищити його ефективність та конкурентоспроможність на світовому ринку. Вдосконалення механізму залучення прямих іноземних інвестицій у промисловість України має стати одним з ключових інструментів для її модернізації та розвитку [10].

4) Впровадження рішучих реформ, спрямованих на зменшення бюрократії та підвищення прозорості може значно покращити бізнес-середовище та залучити іноземні інвестиції. Першочерговими повинні бути спрощення митних процедур і боротьба з корупцією у державних установах, які відповідають за цей процес. Реформи у сферах державного управління, прозорості та нормативно-правової бази вже показали позитивний досвід. Ці зусилля визнаються міжнародними організаціями та інвесторами, і в результаті цього зростають впевненості в економічних перспективах країни.

Вдосконалення інвестиційного клімату призведе до активізації внутрішніх та залучення іноземних інвесторів у ключові сектори, покращить продуктивність та допоможе у зростанні експорту.

5) Інтеграція екологічних вимог у міжнародну торгівлю є не лише вимогою часу, але й необхідністю для збереження навколишнього середовища та забезпечення стійкого розвитку світової економіки. Інвестиції у відновлювану енергетику та зелені технології відкривають нові торговельні можливості на зростаючому світовому ринку. Україна має значний потенціал для виробництва відновлюваної енергії, зокрема вітрової, сонячної та з біомаси. Розвиток зеленої економіки може відкрити нові експортні ринки, залучити зелені інвестиції та позиціонувати Україну як лідера у сфері сталого розвитку.

Отже, скориставшись цими можливостями, Україна може значно покращити свій міжнародний торговельний статус. Стратегічні інвестиції в інфраструктуру, продовження економічних реформ, диверсифікація експортних ринків, нові продукти та послуги, вихід на нові ринки, логістичні рішення, співпраця з міжнародними партнерами та зосередження на швидкозростаючих секторах таких, як ІТ та відновлювана енергетика, матимуть вирішальне значення. Ці зусилля не лише збільшать обсяги експорту, але й створять більш стійку та диверсифіковану економіку, здатну конкурувати на світовому ринку.

Висновки. Сучасний стан міжнародної торгівлі характеризується динамічною взаємодією викликів і можливостей. Успіх у цьому середовищі вимагає поєднання стратегічного передбачення, адаптивності та співпраці між урядами, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами. Незважаючи на значні виклики, спричинені війною, українська міжнародна торгівля має невикористаний потенціал для диверсифікації та зростання. Зосередившись на стратегічній інтеграції до ЄС, розвиваючи нові торговельні партнерства, сприяючи інноваціям у воєнний час та використовуючи можливості післявоєнної відбудови, Україна може зорієнтуватися в цьому складному ландшафті та вийти з нього з більш потужним і диверсифікованим ринком міжнародної торгівлі.

Вирішуючи визначені проблеми та стратегічно використовуючи наявні можливості, Україна може створити більш стійкий та динамічний міжнародний торговельний простір. Це, в свою чергу, може прискорити економічне відновлення, сприяти довгостроковому процвітання та зміцнити її позиції як ключового гравця на світовому ринку.

Література

1. Telnova H., Kolodiziev O., Petchenko M., Yakushev O., Shulga N. and Kochetkov V. Foreign trade policy and its impact on economic growth. *Financial and credit activity : problems of theory and practice*. 2023. Vol. 4 (51). P. 345-357.
2. Григорова-Беренда Л.І., Каверіна К.О. Торговельна політика та зовнішня торгівля Європейського Союзу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Серія “Міжнародні відносин. Економіка. Країнознавство. Туризм”. 2022. № 16. С. 6-15. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-01>
3. Cassia F. and Magno F. "Cross-border e-commerce as a foreign market entry mode among SMEs: the relationship between export capabilities and performance", *Review of International Business and Strategy*. 2022. Vol. 32 No. 2. pp. 267-283. <https://doi.org/10.1108/RIBS-02-2021-0027>
4. Ali T., Butt A., Arslan A., Tarba S.Y., Sniazhko S.A. and Kontkanen M. "International projects and political risk management by multinational enterprises: insights from multiple emerging markets", *International Marketing Review*. 2021. Vol. 38 No. 6, pp. 1113-1142. <https://doi.org/10.1108/IMR-03-2020-0060>
5. Sudirjo F. Marketing Strategy in Improving Product Competitiveness in the Global Market. *Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN)*. 2023. 1(2), 63-69. <https://doi.org/10.61100/adman.v1i2.24>
6. Cabili C., Vigonte F. and Abante M.V. Globalization and its Impact on International Trade: A Comprehensive Analysis. SSRN. 2024. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4728725>
7. Kovbatiuk M., Kovbatiuk G. and Shkliar V. The model of assessment of goods exports of Ukraine to the world integration associations. *Baltic Journal of*

Economic Studies. 2023. 9(1), 71-81. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-1-71-81>

8. Zammler. Логістика під час війни: нові правила та альтернативні коридори. 2023. URL: <https://www.zammler.com.ua/news/logistyka-pid-chas-vijny-novi-pravyly-ta-alternatyvni-korydory/> (дата звернення: 05.07.2024).

9. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. Зовнішня торгівля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 20.07.2024)

10. Horská E., Moroz S. and Palkovič J. Determinants of export activities in Ukrainian regions in the pre-conflict and the first-stage conflict periods. *Entrepreneurial Business and Economics Review*. 2023. 11(1), 181-198. <https://doi.org/10.15678/EBER.2023.110110>

References

1. Telnova H., Kolodiziev O., Petchenko M., Yakushev O., Shulga N. and Kochetkov V. (2023), “Foreign trade policy and its impact on economic growth”, *Financial and credit activity : problems of theory and practice*, Vol. 4 (51), pp. 345-357.

2. Grygorova-Berenda, L., and Kaverina, K. (2022), “Trade policy and foreign trade of the European Union”, *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, vol. (16), pp. 6-15. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-01>

3. Cassia, F. and Magno, F. (2022), “Cross-border e-commerce as a foreign market entry mode among SMEs: the relationship between export capabilities and performance”, *Review of International Business and Strategy*, Vol. 32, No. 2, pp. 267-283. <https://doi.org/10.1108/RIBS-02-2021-0027>

4. Ali, T., Butt, A., Arslan, A., Tarba, S.Y., Sniazhko, S.A. and Kontkanen, M. (2021), “International projects and political risk management by multinational enterprises: insights from multiple emerging markets”, *International Marketing Review*, Vol. 38, No. 6, pp. 1113-1142. <https://doi.org/10.1108/IMR-03-2020-0060>

5. Sudirjo, F. (2023), "Marketing Strategy in Improving Product Competitiveness in the Global Market", *Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN)*, vol. 1(2), pp. 63–69. <https://doi.org/10.61100/adman.v1i2.24>
6. Cabili, C., Vigonte, F. and Abante, M. V. (2024), "Globalization and its Impact on International Trade: A Comprehensive Analysis", *SSRN*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4728725>
7. Kovbatiuk, M., Kovbatiuk, G., and Shkliar, V. (2023), "The model of assessment of goods exports of Ukraine to the world integration associations", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 9(1), pp. 71-81. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-1-71-81>
8. Zammler. (2023), "Logistics during the war: new rules and alternative corridors", available at: <https://www.zammler.com.ua/news/logistyka-pid-chas-vijny-novi-pravy-la-ta-alternatyvni-korydory/> (дата звернення: 05.07.2024).
9. National Bank of Ukraine. (2024), "External Sector Statistics. Foreign trade", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (Accessed 20.07.2024)
10. Horská, E., Moroz, S. and Palkovič, J. (2023), "Determinants of export activities in Ukrainian regions in the pre-conflict and the first-stage conflict periods", *Entrepreneurial Business and Economics Review*, vol. 11(1), pp. 181-198. <https://doi.org/10.15678/EBER.2023.110110>

Стаття надійшла до редакції 13.08.2024 р.